

มูลค่าและคุณค่าของ “มูเตลู” ในประเทศไทย ที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

Worth and Value of “Mutelu” in Thailand that may Affect the Stability of Buddhism

ชวนพิศ นภตาศัย^{1*}, พระครูสิริธรรมเมธี (อุดร ทีปวิโส)², พระพงษ์ระวี อุตตรภทโท (โกลิมชยโชติกุล)³,
พระรัฐพงศ์ อัจฉินธรมโม่ (ทองแปง)⁴

Chuanpit Napatasai^{1*}, PhrakruSiridhrammedhi (Udon Dheepawangso)²,
PhraPongravee Uttarapaddho³, Phra Ratthaphong Thongpang⁴

นักศึกษาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

* Corresponding Author E-Mail: napatasai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งเสนอผลการสำรวจมูลค่าและคุณค่าของไสยศาสตร์ของประเทศไทย เพื่อพยากรณ์ทิศทางของปรากฏการณ์ความเชื่อไสยศาสตร์ในประเทศไทยอันอาจส่งผลกระทบต่อสถานะของพระพุทธศาสนาในอนาคต เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติในสังคมไทย ไม่ใช่พุทธบริสุทธิ์ที่เน้นสภาวะธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ หากแต่เป็นพุทธศาสนาที่ผสมผสานความเชื่อแบบไสยศาสตร์อย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิตชาวบ้าน มีการสร้างวัตถุมงคล สร้างเรื่องราวตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ เพื่อปลุกเร้าความต้องการให้เกิดการเข้าบูชา จนเกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจมหาศาล ซึ่งบางส่วนก็ไม่ปรากฏในระบบรายรับและภาษีอย่างชัดเจน แต่หากผลักดันให้เป็นระบบก็สามารถใช้เป็นเครื่องมือผลักดัน ซอฟท์ เพาเวอร์ของชาติเพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มั่นคงขึ้นโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มากมายในวิถีความเชื่อของคนไทยอยู่แล้ว เนื่องด้วยตั้งแต่ทศวรรษ 2520 ตลาดความเชื่อ เติบโตและฝังแน่นในสังคมไทย ไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนไปอย่างไร เศรษฐกิจจะเฟื่องฟูหรือถดถอย ธุรกิจไสยศาสตร์ไม่เคยซบเซา มูลค่าทางเศรษฐกิจเรื่องนี้สามารถช่วยฟื้นฟูความมั่นคงของชาติได้ คุณค่าของไสยศาสตร์จึงมีประโยชน์ในแง่เป็นเครื่องมือของ ซอฟท์ เพาเวอร์ทางวัฒนธรรม ที่มีโอกาสเติบโตอย่างไร้ขีดจำกัด トラบที่มนุษย์ยังต้องการความมั่นคงทางใจ และพฤติกรรมมนุษย์สมัยใหม่ที่ใส่ใจตัวเองมากกว่าผู้อื่น คนส่วนใหญ่จึงยึดเหนี่ยววัตถุทางความเชื่อมากกว่าจะพึ่งพิงเพื่อนมนุษย์หรือหลักธรรมของศาสนา หากสังคมยุคใหม่มุ่งใช้ไสยศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการสร้างเศรษฐกิจของชาติ ย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในระยะยาว ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องควรเตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับปัญหาที่เกิดจากซอฟท์เพาเวอร์ไสยศาสตร์อิงพุทธอย่างรู้เท่าทัน และลงมือดำเนินการเผยแพร่คุณค่าของพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์ เพื่อสร้างสมดุลในคุณค่าของศาสนาให้เป็นที่รับรู้ที่ถูกต้องของชาวพุทธในประเทศไทย และเพื่อจรรโลงของพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบไป

คำสำคัญ: 1. มูเตลู; 2. ไสยศาสตร์อิงพุทธ; 3. ความเชื่อ; 4. ซอฟท์ เพาเวอร์

Abstract

This article aims to present the results of the survey the economic value and value of Superstition in Thailand to predict the direction of the phenomenon of Superstition in Thailand. Because of Buddhism in practice in Thai society is not pure Buddhism that emphasizes the Dhamma that the Buddha taught. But it is Buddhism that harmoniously combines superstition with the way of life of the villagers. Sacred objects are created and create stories about related beliefs and rituals to stimulate the demand for consumption until creating enormous economic value. Some of which do not appear clearly in the revenue and tax system. But if pushed into a system, it can be used as a tool to push the soft power of the nation to help restore the economy to a more stable state by using the many resources that already exist in the way of beliefs of the Thai people. Because since the 1970s, the belief market growing and ingrained in Thai society no matter how society changes whether the economy is booming or in recession the business of Buddhist occultism has never been stagnant. The economic value of this matter can help restore national security. The value of Buddhist occultism is therefore useful as a tool of cultural soft power with unlimited growth potential. As long as humans still need mental stability and modern human behavior that cares more about oneself than others. Most people therefore cling to the objects of their beliefs rather than relying on fellow humans or the principles of religion. If modern society aims to use black magic for the benefit of the national economy it will affect the stability of Buddhism in the long run. Those with relevant duties should prepare to deal with problems arising from Buddhist superstition soft power knowingly and take action to spread the values of pure Buddhism. In order to create a balance in the values of religion so that it is correctly perceived by Buddhists in Thailand and to maintain the stability of Buddhism forever.

Keywords: 1. Mutelu; 2. Superstition claims Buddhism; 3. beliefs; 4. Soft Power

บทนำ

สังคมชาวพุทธในประเทศไทยเรา ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า เราพบเห็นวิถีพุทธที่ผสมผสานกับไสยศาสตร์ชัดเจนกว่าวิถีพุทธแบบที่เป็นศาสตร์ เป็นปรัชญาหรือเป็นแก่นศาสนาอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อทางพันทุกข์ตามเป้าหมายที่ควรจะเป็นตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งในการศึกษาคุณค่าของคำสอนในพระพุทธศาสนาในทางวิชาการ ตลอดจนการเผยแผ่คำสอนที่เป็นแก่นแท้ของศาสนาจะมีแรงเสียดทานที่แฝงอยู่คู่เคียงตลอดมา คือความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ซึ่งหลายประเด็นก็ฝืนหลักคำสอนจนถึงขั้นเป็นตัวจุดรั้งความเจริญในธรรมเสียด้วยซ้ำ จนได้ชื่อว่าเป็น “เดรัจฉานวิชา” เป็นเครื่องกั้นขวางทางไปสู่นิพพานอันเป็นเป้าหมายที่แท้จริงที่ชาวพุทธต่างมุ่งหวัง

พระพุทธศาสนาสอนในหลักความจริงแท้ ความมีเหตุผลและเป็นอกาลิโก คือเป็นเช่นนั้นเสมอไม่ว่ากาลเวลาจะผ่านไปเท่าใด คำสอนก็ยังคงเป็นสัจธรรมที่น่าศรัทธา ด้วยคุณค่าของพระพุทธศาสนาเช่นนี้ ชาวพุทธจึงรับรู้ว่าการศรัทธาพุทธนั้นเป็นที่พึ่งอันมั่นคง แต่ความเชื่อเดิมคือ พราหมณ์ และผี ก็ยังคงมีบทบาทในวิถีความ

เชื่อ โดยเฉพาะเมื่อมนุษย์เกิดความกลัว มักเผชิญความกลัวต่างๆ ด้วยพิธีกรรมแบบพราหมณ์หรือผี ซึ่งมีวิธีการที่จับต้องได้ผ่านผัสสะต่างๆ เช่น การอ้อนวอน การเซ่นสังเวย ในขณะที่พระพุทธศาสนาในสังคมไทยนั้นถูกสอนสืบมาว่าเป็นทางพ้นทุกข์ที่จริงแท้ยิ่งกว่า แต่ต้องเรียนรู้และฝึกฝนด้วยตนเอง จึงจะเกิดปัญญาจนเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าจนทำให้หลุดพ้นจากอภิสวาทกิเลสและความกลัวทั้งหมดได้ คนไทยจึงดำเนินชีวิตอยู่ในครรลองของทั้งผี พราหมณ์ และพุทธ คลุกเคล้ากันมา ซึ่งวิธีเผชิญความทุกข์แบบผีและพราหมณ์นั้นดูเหมือนจะเข้าถึงได้ง่ายกว่า เพราะสัมผัสจับต้องได้ ช่วยบรรเทาความทุกข์ให้สบายใจขึ้นได้เป็นครั้งคราวไป ในขณะที่การเผชิญความทุกข์แบบพุทธนั้นต้องย้อนกลับมาควบคุมตัวเองด้วยศีล สมาธิและปัญญา ซึ่งยากกว่าและต้องใช้เวลาฝึกฝนอย่างจริงจัง ดังนั้น การเผชิญความทุกข์แบบไสยศาสตร์จึงเป็นที่นิยมมากกว่า

ไสยศาสตร์เป็นลัทธิเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถา ที่เชื่อว่ามาจากศาสนาพราหมณ์ โดยเฉพาะจากคัมภีร์อถรรพเวท ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้อธิบายไว้ว่า ไสยศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการควบคุมอำนาจอันลึกลับ ซึ่งเชื่อว่า มีอยู่ในโลก ในธรรมชาติ และในจักรวาล เพื่อให้อำนาจนั้น บันดาลให้เกิดผลที่พึงปรารถนา เช่น การรักษาโรค การทำเสน่ห์ยาแฝดให้ผู้คนหลงใหล การสักราชต่างๆ เพื่อความอยู่ยงคงกะพัน การแขวนวัตถุมงคลเพื่อให้พ้นภัย การทำอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดผลที่ต้องการ การท่อง บันดาลคาถา เป็นต้น ไสยศาสตร์จึงเป็นเรื่องการใช้อำนาจลึกลับเพื่อผลประโยชน์เฉพาะหน้า เพื่อให้ได้สิ่งของต้องประสงค์ ไม่ใช่ใช้วิถีปฏิบัติเพื่อผลระยะยาวที่ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขและเพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ ดังนั้นไสยศาสตร์จึงทำให้ยังอยู่ในความโลภและความปรารถนาสำหรับตน แม้อาจจะแก้ปัญหาระยะสั้นได้ แต่ไม่อาจจะช่วยให้พ้นทุกข์ในระยะยาวได้ (เสรีพงศ์พิศ, 2538)

ในปัจจุบันมีไสยศาสตร์ที่อ้างอิงศาสนาพุทธอยู่เป็นจำนวนมาก กล่าวคือ มีการใช้มนตร์คาถาทั้งการเขียนและการร่ายโดยใช้บทสวดของศาสนาพุทธ มีการกล่าวอ้างถึงชื่อบุคคลในศาสนาพุทธ ตลอดจนมีการนำเรื่องราวในพระสูตรมากล่าวอ้างเป็นส่วนหนึ่งของการทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เพื่อเชื่อมโยงให้ผู้ศรัทธาเกิดความเชื่อมั่นว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งโดยหลักการแล้วเรื่องไสยศาสตร์ใดๆ เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงสนับสนุน อีกทั้งยังปรามาสว่าเป็น “เดรัจฉานวิชา” หรือเครื่องกั้นขวางทางเข้าสู่นิพพาน ในบทความนี้ ผู้เขียนจะใช้คำว่า “ไสยศาสตร์อิงพุทธ” โดยหมายถึงไสยศาสตร์ที่กล่าวอ้างเพื่อให้เห็นว่ามีเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเพื่อเรียกความศรัทธาจากผู้เชื่อในศาสนาพุทธ ซึ่งไสยศาสตร์อิงพุทธนี้ก็นับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของไสยศาสตร์ ที่มักอ้างสิ่งโน้มนำสิ่งนี้ เช่น อ้างผี อ้างเทพเจ้า อ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ที่ทรงพลังอำนาจ ผู้เขียนมุ่งพิจารณาเฉพาะ ไสยศาสตร์อ้างอิงพุทธเพราะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของคำสอนของพุทธศาสนาโดยตรง

อนึ่ง ชาวพุทธที่ศึกษาแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาและฝึกปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นนั้น มีอยู่เป็นสัดส่วนเท่าใดในจำนวนชาวพุทธในโลกนี้ก็เป็นเรื่องยากที่จะคำนวณได้ แต่เราสามารถคะเนจำนวนของผู้ที่มีความเชื่อไสยศาสตร์ได้จาก การบริโภครูปโภคสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของไสยศาสตร์ เช่น เครื่องรางของขลังและพิธีกรรมไสยศาสตร์ต่างๆ การประเมินปรากฏการณ์ความศรัทธาในไสยศาสตร์อ้างพุทธ สามารถประเมินได้จากมูลค่าการบูชา หรือการซื้อหาสิ่งของที่เป็นตัวแทนของความศรัทธา ที่แพร่กระจายอยู่ในสังคมไทยทุกระดับ ซึ่งมูลค่าของ “วัตถุความเชื่อ” ในภาพรวมและรายชิ้นที่เกิดขึ้นในสังคมปรากฏอย่างชัดเจนว่า “ราคาของความเชื่อ” นั้นสูงมาก ซึ่งเป็นมูลค่าที่เกิดจากความพึงพอใจ เป็นมูลค่าของงานศิลปะที่ตอบสนองความเชื่อที่ความผันแปรไปตามสถานการณ์ ปรากฏการณ์นิยมเครื่องรางของขลังและฝึกฝนเรื่อง “มูเตลู” ของคนในสังคมไทยสมัยนี้เป็นแรงเสียดทานอันหนักหน่วงต่อการจรรโลง และสืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าให้อยู่กับร่องกับรอย การป้องกันไม่ให้เกิดการผันแปรออกไปจากแก่นแท้ของคำสอนจึงเป็นความท้าทายสูงในยุคสมัยที่คนทุกระดับต่างนิยมเรื่องไสยศาสตร์อ้างพุทธอย่างไม่น่าจะปฏิเสธได้ ดังนั้น การรู้เขารู้เราจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม หากต้องการธำรงคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของคำสอน ก็ต้องรู้จักคุณค่าของฝ่ายตรงข้ามอย่างไสยศาสตร์เพื่อหาทางลดทอนคุณค่าที่เป็น

โทษต่อพระพุทธรูปศาสนา ต้องแยกแยะให้ได้ว่าไสยศาสตร์นั้นกำลังพยายามเชื่อมโยงเอาหลักคำสอนพุทธไปแปลงรูปแบบเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือผ่านพิธีกรรมและวัตถุทางความเชื่อ อย่างที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

บทความนี้จะนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” และ “คุณค่า” ของ “ไสยศาสตร์อิงพุทธ” โดยรวบรวมข้อมูลจากสื่อมวลชนตลอดจนข่าวและบทความที่กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับมูลค่าและคุณค่าของความเชื่อและการบูชาวัตถุมงคล ในช่วง 45 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2520-2566) ที่สะท้อนให้เห็นแนวโน้มของความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาว่าจะเป็นไปได้ในทิศทางใด เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับตัวและการป้องกันการบิดเบือนไปของคำสอนของพระพุทธเจ้า จะได้ตระหนักว่าความศรัทธาที่ถูกแปลงไปเป็นมูลค่าทางการตลาด จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงสภาพของพระพุทธรูปศาสนาในอนาคตอย่างไร หลวงหากชาวพุทธไม่ระวังในประเด็นเหล่านี้

บทบาท “มูเตลู” ในฐานะเครื่องมือผลักดัน Soft Power ของชาติ

ในห้วงเวลาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การหมุนเงินในระบบเศรษฐกิจภายในประเทศอยู่ในสถานะฝืดเคือง การพยายามหาเม็ดเงินจากต่างชาติเป็นวิธีที่รัฐบาลต้องเร่งค้นหาวិธีการ ซึ่งสินค้าที่ชาวต่างชาติสนใจที่ประเทศไทยมีอยู่มากมายคือ วัตถุสิ่งของและกิจกรรมที่น่าสนใจที่ผลิตจากงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ รัฐบาลจึงมีนโยบายผลักดันในเรื่องเหล่านี้ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์แบบไทยเป็นรูปแบบหนึ่งของงานวัฒนธรรมที่ชาวจีนให้ความสนใจมาก ประชากรเชื้อสายจีนเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนหลายพันล้านและกระจายอยู่ทั่วโลก หาก Soft Power ไทยประเภทความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ถูกผลักดันให้เป็นที่ยอมรับของชาวจีน ก็จะเป็นโอกาสทางการค้าที่ช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ โดยใช้ทรัพยากรที่ประเทศเรามี เช่นผู้ชำนาญเรื่องไสยศาสตร์อยู่ทุกระดับ ดังนั้นความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์จึงสามารถเป็น Soft Power ที่ทรงคุณค่าได้หากนำไปใช้ประโยชน์อย่างรู้เท่าทัน

คำว่า ‘มูเตลู’ อันหมายถึง ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ มาจากชื่อภาพยนตร์สยองขวัญของอินโดนีเซีย ‘Mutelu: Occult War’ ที่เคยฉายในประเทศไทยในชื่อ ‘มูเตลู ศักดิ์ไสยศาสตร์’ เป็นเรื่องของหญิงสองคนที่ใช้คาถาอาคมเพื่อแย่งชิงชายที่หมายปอง โดยบทสวดน่าจะขึ้นต้นด้วย ‘มูเตลู ...มูเตลู’ แม้ภาพยนตร์เรื่องนี้จะถูกเผยแพร่ ตั้งแต่ปี 1979 แต่คำว่า “มูเตลู” กลับมาเป็นคำที่นิยมใช้ในปัจจุบัน เมื่อพูดถึงการบูชาและความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (อธิป จันทรสุรีย์, 2021) ซึ่งความเชื่อและการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทยนั้น เป็นกิจกรรมที่สามารถใช้เพื่อระดมเงินบริจาคเพื่อแลกกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเครื่องรางของขลัง ตลอดจนพิธีกรรมจากกลุ่มคนที่มีศรัทธาได้ ปัจจุบันนี้มีการบริหารจัดการ เรื่อง “มูเตลู” ให้เป็นระบบการค้าขายที่สามารถสร้างรายได้ได้เป็นจำนวนมาก และยังเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ จึงมีผู้ชำนาญเรื่องไสยศาสตร์ ได้ทำการผลิตเครื่องรางของขลังและพิธีกรรมออกสู่ตลาดเพื่อตอบสนองลูกค้ากลุ่มผู้นิยมมูเตลูซึ่งทำให้เกิดการหมุนเงินเป็นจำนวนที่นับไม่ถ้วน

ธนวรรณ พลวิชัย (2566) อธิการบดี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และประธานที่ปรึกษาศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย กล่าวว่า ธุรกิจที่เรียกว่า “สายมู” เป็นเพียงคำพูดที่คนทั่วไปเข้าใจได้ง่าย แต่ในความเป็นจริงแล้ว เศรษฐกิจที่เกิดจากความเชื่อและศรัทธาของคนเอเชียหรือคนทั่วโลกที่เข้ามาในประเทศไทยนั้นเป็นประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยว และเกิดประโยชน์ในเชิงธุรกิจอื่นๆ ตามมา หากรัฐบาลจะผลักดันเรื่องนี้อย่างจริงจัง ก็ควรจะออกมาในรูปของการส่งเสริมเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรม (cultural economy tourism) เศรษฐกิจสายมูกำลังเป็นประเด็นที่น่าสนใจ จนทำให้พรรคการเมืองชื่อพรรคชาติพัฒนา กล้า ได้กำหนดให้ธุรกิจสายมู เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญที่จะสร้างแพลตฟอร์มเศรษฐกิจใหม่ให้ประเทศไทย ซึ่งที่ผ่านมาเกิดปรากฏการณ์มูเตลูในสังคมไทยหลายครั้งหลายขนาด ที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาในสิ่ง

ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในรูปของเครื่องรางของขลัง รวมถึงการไหว้ขอพร ขอโชคลาภจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามวัด หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่รำลือ และแพร่กระจายในสื่อต่างๆ ว่า “ขอแล้วได้” ผู้คนก็จะหลงไหลกันไปสักการบูชา

จึงเห็นได้ว่า “ธุรกิจสายมู” เป็นความหวังในการพลิกฟื้นเศรษฐกิจไทย ดังที่พรรคชาติพัฒนากล้าได้ ชูเป็นนโยบายสร้างเศรษฐกิจของชาติ ขณะที่อธิการบดีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ก็เชื่อว่าธุรกิจที่เกิดจากความเชื่อและศรัทธาโดยเน้นจุดขายที่การท่องเที่ยวจะสร้างรายได้ปีละนับหมื่นล้านบาท จนเกิดกลุ่มธุรกิจที่ใช้ชื่อว่า “ศรัทธา.online” ที่ได้นำแพลตฟอร์มเข้ามาใช้ผลักดันธุรกิจสายมู เช่น การกำบัง การขอพร ตลอดจนให้บริการวอลเปเปอร์เสริมดวง หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เพื่อ “ขอ” โชคลาภ คู่ครอง ความมั่งคั่ง และความสำเร็จ กลุ่มธุรกิจนี้ได้เตรียมแผนบุกตลาดต่างประเทศ ได้แก่ ฮองกง ไต้หวัน จีน พม่า อินเดีย และอเมริกา และได้เสนอแนะให้รัฐบาล ให้การสนับสนุนธุรกิจ “มูเกตติ้ง” เชื่อมโยงกับธุรกิจการท่องเที่ยว เชื่อว่าจะสร้างรายได้ให้ประเทศมหาศาล ยิ่งในยุคดิจิทัล ซึ่งผู้คนเข้าถึงเทคโนโลยีที่มีความรวดเร็วในการสื่อสารและส่งผ่านข้อมูลที่เป็นข้อความ ภาพหรือวิดีโอได้อย่างรวดเร็ว และไปได้ทั่วโลก อีกทั้งสามารถกลับมาดูซ้ำๆ ได้ตลอดเวลา ก็ยิ่งเป็นการต่อยอดธุรกิจสายมู ที่สามารถแทรกเข้าไปสร้างความเชื่อและสร้างแรงศรัทธาให้ผู้บริโภคที่ใช้สื่อออนไลน์ได้ง่ายขึ้น ทำให้ชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยมากขึ้น เพื่อท่องเที่ยวและมากราบไหว้ รวมทั้งทำพิธีกรรมต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้บนบานไว้

เหตุที่ชาวโลกหันมาสนใจเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำ ช่วงวิกฤติโควิดกว่า 3 ปี มนุษย์เกิดความรู้สึกสิ้นหวัง จึงต้องการที่พึ่งทางใจเพื่อให้รู้สึกดีขึ้น จึงพากันไปสักการะสถานที่หรือสิ่งของที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ร่ำลือว่าไปกราบไหว้แล้วสมหวัง ถูกหวย ถูกลอตเตอรี่ แม้แต่คนที่ไม่ได้ลำบาก แต่ก็มีความต้องการความสำเร็จ โชคลาภ เสริมบารมี ให้มากยิ่งขึ้น ก็ไปกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน เหตุเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจสายมูเติบโตอย่างรวดเร็ว ว่ากันว่าธุรกิจเหล่านี้มีเงินหมุนเวียนปีละหลายหมื่นล้านบาท ดังนั้น หากรัฐบาลหรือพรรคการเมืองจะหยิบยกมาเป็นหนึ่งในนโยบายสร้างรายได้เข้าประเทศจึงมีโอกาสน่าเป็นไปได้และมีเหตุผลทางการตลาดที่ชัดเจน

ความเป็นมาของ “มูเตลู” หรือไสยศาสตร์ในประเทศไทย

ความเชื่อที่ผสมผสานกันทั้งพุทธ พราหมณ์ และผี มีความกลมกลืนกันอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ไม่มีความขัดแย้งกัน หากแต่เป็นการเสริมซึ่งกันและกันมากกว่า เพราะมีการจัดลำดับความสำคัญอย่างลงตัว จากผลการศึกษาของ จักรพันธ์ แสงทอง (2021) เรื่อง วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทยตามทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ผลการศึกษาพบว่า วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทยเกิดขึ้นท่ามกลางกระแสบริโภคนิยมวัตถุนิยมของโลกในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้การทำบุญมีเจตนาเพื่อต้องการผลประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนมากกว่าคำนึงถึงบุญกุศลเหมือนสังคมไทยในอดีต พุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบันถูกรอบงำจากกระแสพุทธพาณิชย์ไม่เว้นแม้แต่วัดและพระสงฆ์ ชาวพุทธจำนวนไม่น้อยลุ่มหลงงมงายในไสยศาสตร์ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการได้มากกว่าพุทธศาสนาแบบคัมภีร์

อาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบันเรื่องการนับถือทางไสยศาสตร์มีความนิยมสูง โดยมีพิธีกรรมของศาสนาพุทธและพราหมณ์เป็นฉากหน้า ศาสนาพุทธมีเป้าหมายหลักคือสอนให้ปล่อยวางจากทุกอย่างและเข้าสู่นิพพาน สอนให้ไม่ยึดถือว่าสิ่งใดเป็นของเราแม้กระทั่งร่างกาย ซึ่งคำสอนนี้นำมาประยุกต์ใช้ค่อนข้างยากกับวิถีสังคมปัจจุบันที่มนุษย์ต้องทำงานหาเงินเพื่อแสวงหาความสะดวกสบายและเลี้ยงชีพ ดังนั้นวัตถุนิยมจึงตอบสนองคนชนชั้นกลางในปัจจุบันได้มาก เพราะมีจุดประสงค์คือ การขอโชคลาภ ความร่ำรวย และการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ไสยศาสตร์จึงกลายเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในปัจจุบันอย่างเห็นได้ชัดกว่าคำสอนของศาสนา (สุทธิพนธ์ แผ่รุ่งเรือง, 2565)

ความเชื่อทางศาสนา ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมยอมสยบต่อธรรมชาติ สยบต่อเทพเจ้า หรือสยบต่อสิ่งที่ตนเองเคารพนับถือ (สุมาลัย กาลวิบูลย์, 2560) โดยมีการเคารพกันอย่างสากลในสังคม มีกติกาที่ต้องปฏิบัติตามบนพื้นฐานของจริยธรรมและศีลธรรม เป็นความเชื่อที่สอนให้คนทำความดีต่อตนเองและผู้อื่น ส่วนความเชื่อทางไสยศาสตร์นั้นเป็นความเชื่อที่มนุษย์พยายามจะนำสิ่งเหนือธรรมชาติมาใช้งานให้เป็นประโยชน์แก่ตน ซึ่งไสยศาสตร์มีสองแบบ คือ ไสยขาว เป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้เกิดสิ่งดีๆ กับตนเองโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไสยดำ เป็นการใช้อำนาจเหนือธรรมชาติมาประกอบพิธีกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ โดยไม่สนใจวิธีการและอาจมีการทำร้ายหรือเบียดเบียนชีวิตอื่นเกิดขึ้น

สรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เป็นสิ่งที่สนองความต้องการมนุษย์ในยุคปัจจุบันได้มากกว่า ในขณะที่ศาสนามุ่งเน้นไปที่การทำมาดีและทำจิตใจตนเองให้สงบ (ลัญจกร นิลกาญจน์ 2561)

ภาพการเตรียมพิธีกรรมจุดเทียนลดเคราะห์ เพิ่มลาภและอุทิศบุญกุศล ในวัดชนบทแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีกลุ่มผู้ร่วมพิธีเป็นชาวจีนในประเทศต่างๆ ที่แจ้งความประสงค์มาทางผู้ประสานงาน การประกอบพิธีกรรมจะถูกถ่ายทอดสดถึงผู้ร่วมพิธีผ่านทางอินเทอร์เน็ต
 ที่มา: ชวนพิศ นภตาศัย

สังคมไทยปัจจุบันอยู่ในกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยม การทำบุญจึงไม่ได้หวังเพื่อชำระล้างจิตใจให้ใสสะอาดเหมือนก่อน แต่กลับเป็นการทำบุญโดยมีเจตนาแอบแฝง เช่นการหวังผลตอบแทน หรือการแสดงอำนาจฐานะทางสังคม พุทธศาสนาจึงถูกพอกพั้นด้วยอำนาจเงินทอง ส่งผลให้ชาวพุทธจำนวนมากไม่น้อยเริ่มบูชาสิ่งอื่นนอกเหนือจากพระพุทธเจ้า เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ทั้งเทพ พราหมณ์ เครื่องรางของขลัง เวทมนตร์คาถา ล้วนมีอยู่ก่อนที่จะมีศาสนาพุทธเกิดขึ้นมาบนโลก แม้พระพุทธเจ้าจะค้นพบความจริงของโลกที่เป็นวิธีการพ้นทุกข์อันประเสริฐ แต่ชาวพุทธก็ไม่อาจปฏิเสธอิทธิพลของไสยศาสตร์ที่อยู่คู่กับโลกมานานกว่า ข้อมูลหลักฐานการมีอยู่ร่วมกันของไสยศาสตร์กับชาวพุทธพบได้ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งมีการกล่าวถึงเทพเจ้าทางพราหมณ์ เวทมนตร์คาถา หมอผี เทวดา และอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์อย่างมากมาย แม้การทำบุญกุศลแบบชาวพุทธมีจุดประสงค์คือเป็นการให้ เพื่อลดอัตตาและชำระกิเลสในใจตนเอง แต่กระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมส่งผลให้การทำบุญกลายเป็นระบบผลประโยชน์ คือมีเจตนาที่ต้องการจะได้รับมากกว่าเสียไป และเป็นการทำเพื่อตนเองเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น การถวายของเพื่อให้ได้เครื่องรางนำโชค การบนบาน การขอโชคขอลาภ เป็นต้น โดยมีหลัก

คิดว่าความเชื่อทางไสยศาสตร์เป็นทางลัดที่ช่วยให้ตนเองได้ในสิ่งที่ต้องการ ผู้คนมากมายจึงหันหน้าเข้าพึ่งทางไสยศาสตร์ จนเกิดกระแสพุทธพาณิชย์ การผลิตและจำหน่ายเครื่องรางของขลัง การทำวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว กลายเป็นกระแสธุรกิจที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ บทบาทของพระสงฆ์เริ่มเปลี่ยนไปจากการเป็นครูผู้อบรมสั่งสอนธรรม ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกลายเป็นผู้ผลิตของขลัง ดูดวง และไล่ผีเพื่อดับทุกข์ให้มนุษย์ยุคปัจจุบัน ด้วยเหตุผล ทั้งหมดส่งผลให้ระบบพุทธศาสนาปะปนด้วยไสยศาสตร์กลายเป็นที่นิยมอย่างมากและแผ่ขยายเป็นวงกว้างในสังคมไทย ซึ่งกำลังแสดงให้เห็นถึงระบบความเชื่อที่กำลังปรับตัวเข้าหาโลกในยุคปัจจุบันและได้ผลตอบรับดีกว่ากระแสพุทธศาสนาตามพระคัมภีร์ (จักรพันธ์ แสงทอง, 2021, p 12)

สาเหตุของการเดินเข้าสู่วิถีของการพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนไทยนั้นเป็นผลมาจากสภาวะสังคมในปัจจุบันเป็นสำคัญ จากผลการวิจัย หัวข้อ "Marketing in the Uncertain World การตลาดของคนอยู่เป็น" โดยวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล หรือ ซีเอ็มเอ็มยู (CMMU) ได้สำรวจพบว่า ปัจจัยที่ทำให้คนไทยเกิดความกังวลและรู้สึกชีวิตมีความเสี่ยง ได้แก่ เรื่องของโรคอุบัติใหม่และโรคระบาด เช่น โควิด-19 และมีปัญหาในเรื่องอันตรายจากปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ฝุ่น PM2.5 มลพิษ ขยะล้นโลก ฯลฯ ด้านสังคมก็มีเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเห็นต่างในสังคม ด้านเศรษฐกิจเป็นปัญหาเรื่องค่าครองชีพและความไม่มั่นคงในหน้าที่การงาน ด้านเทคโนโลยีมีปัญหาเรื่องไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีใหม่ๆ และด้านการเมืองที่มีสถานการณ์อันส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน และที่สำคัญคือปรากฏการณ์ของโลกยุคใหม่ ที่เกิดมีสถานการณ์ที่เรียกว่า "Social Distancing" หรือการเว้นระยะห่างทางสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ 3 สิ่ง ได้แก่ การหันหน้าพึ่งไสยภูม หรือมีความเชื่อโชคลาง (Superstitious) เกิดความเชื่อในอินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) และนิยมพูดคุยคลาไท์ในคอมมูนิตี้ออนไลน์ (Online Community) จากความกังวลและความไม่แน่นอนดังกล่าว ทำให้คนไทยทุกเพศทุกวัยต้องหาวิธีจัดการกับความรู้สึกส่วนตัว ซึ่งพบว่าคนไทยหันหน้าพึ่งความเชื่อโชคลาง (Superstitious) มากที่สุด ความเชื่อโชคลาง 5 อันดับที่มีผลต่อคนไทยทุกระดับ มีดังนี้ 1. การพยากรณ์โหราศาสตร์ ลายมือ ไพ่ยิปซี 2. พระเครื่องวัตถุมงคล 3. สีมงคล 4. ตัวเลขมงคล และ 5. เรื่องเหนือธรรมชาติตามลำดับ

จากงานวิจัยและปรากฏการณ์ในสังคม แสดงให้เห็นได้ว่า คนไทยปัจจุบันมีวิธีเผชิญความทุกข์ใจ และแก้ความวิตกกังวลต่างๆ ด้วยการพึ่งพาความเชื่อเรื่องโชคลาง มากกว่าจะสนใจพิจารณาศึกษาปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา

มูลค่าของไสยศาสตร์ในประเทศไทย

ศิริวรรณ สิทธิกา (2566) ได้สรุปข้อมูลและแสดงความคิดเห็น ไว้ว่า ตลาดความเชื่อเติบโต และฝังตัวแน่นอยู่ในสังคมไทยตั้งแต่ทศวรรษ 2520 และไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนไปอย่างไร ไม่ว่าเศรษฐกิจจะเฟื่องฟูหรือถดถอย ธุรกิจไสยภูมไม่เคยซบเซา ความเชื่อตลอดจนการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเครื่องรางของขลังของผู้คนในแวดวง "มูเตลู" นำมาสู่ธุรกิจไสยภูมที่สร้างเม็ดเงินมหาศาล ในโลกที่เราต้องยืนอยู่ท่ามกลางสภาวะไม่แน่นอนของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง โรคอุบัติใหม่ ฯลฯ นอกจากความเชื่อความศรัทธาที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ยังมี "วัตถุที่ถูกทำให้ศักดิ์สิทธิ์" ซึ่งสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองกระแสความเชื่อที่ถูกจุดขึ้น โดยที่เราไม่อาจล่วงรู้ไปถึงเบื้องหลังของเม็ดเงินมหาศาลที่ไหลเวียนอยู่ในวงการนี้

ภาพครุฑกายแก้ว ผู้เรืองเวทที่ได้รับการยกย่องตั้งเทพผู้บันดาลโชคลาภจนเกิดเป็นกระแสสังคม
ในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2566

ที่มา : <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/103603> วันที่

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ โลกคู่ขนานของสิ่งที่ต่างกัน ในยุคสมัยที่วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีกำลังก้าวไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว ในทางกลับกัน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์ ที่เป็นตัวแทนของความกลัว หลัง กลับเติบโตเคียงคู่กันอย่างไม่เคยถดถอย หลายเรื่องราวที่สร้างความคาดหวัง การรอความช่วยเหลือจากสิ่งที่วิทยาศาสตร์พิสูจน์ไม่ได้กลายมาเป็นเรื่องราว ที่เรียกว่า “มูเตลู” หรือคำที่สังคมคุ้นหูว่า “สายมู” เป็นคำที่ใช้เรียกบุคคลทั่วไปที่มีความเชื่อและบูชาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเครื่องรางของขลัง เพื่อความหวังทางการเงิน การงาน ความรัก สุขภาพ ความปลอดภัย ที่ให้ผลเบื้องต้นในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจ ส่วนผลลัพธ์ปลายทางจะไปสิ้นสุดที่สมหวังหรือผิดหวัง เป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือการคาดการณ์ หากความสมหวังในการบูชาหรือบนบานเกิดขึ้นบ่อย ความเชื่อนั้นจะขยับไปสู่ความศรัทธา และขยายความศรัทธา นั้นไปสู่วงที่ใหญ่ขึ้น โดยมีกระแสสังคมเป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งด้วยเหตุที่ความเชื่อของสายมู ได้กลายเป็นกลไกทางการตลาดที่สร้างเม็ดเงินสะพัด ไร้ขีดจำกัดโดยอาศัยพื้นฐานความเชื่อและความศรัทธา บวกกับความหวังท่ามกลางความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไม่แบ่งแยกเพศ วัย ชนชั้น และระดับการศึกษา

คุณค่าของ “มูเตลู” หรือ ไสยศาสตร์อิงพุทธในประเทศไทย

1. คุณค่าทางสังคม

คุณค่าทางสังคม หมายถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้น เมื่อบุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับมูเตลุนั้นคือ ความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจ เมื่อเป็นผู้ร่วมกิจกรรมหรือพิธีกรรมทางไสยศาสตร์

พิธีกรรมหรือวัตถุทางความเชื่อ เช่น เครื่องรางของขลังต่างๆ เป็นสิ่งที่ผู้ชื่นชอบต่างเดินทางเข้าไปแสวงหาด้วยตนเอง โดยเฉพาะเมื่อมีความทุกข์ เมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤติต่างๆ ขึ้นในชีวิต และต้องการที่พึ่งทางใจอย่างหนักหน่วง เหตุที่ธุรกิจความเชื่อเข้ามาตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบันมากขึ้น เป็นเพราะในสังคมยุคนี้ยกย่องบูชาความมั่งคั่ง ร่ำรวย ซึ่งสร้างแรงกดดันให้เกิดการแข่งขัน คนรู้สึกไม่มั่นคงจึง

พยายามค้นหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ ดังเช่น ผลงานวิจัยเรื่อง ‘Marketing in the Uncertain World การตลาดของคนอยู่เป็น’ ของนักศึกษาระดับปริญญาโท วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล มีกลุ่มตัวอย่าง 1,200 คน จากทุก เจเนอเรชัน พบว่า ทุกเจเนอเรชันมีความกังวลหลัก 2 อันดับแรกเหมือนกัน คือโรคระบาดและสิ่งแวดล้อม ส่วนความกังวลอันดับที่ 3 มีความแตกต่างกันคือ ชาวเจน Z มีความกังวลด้านสังคม เจน Y มีความกังวลด้านเศรษฐกิจ ส่วนเจน X และ Baby Boomer จะมีความกังวลด้านเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม คนในกลุ่มตัวอย่างก็ได้อาศัยความเชื่อมาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน เพื่อให้เกิดกำลังใจและพลังในการทำสิ่งต่างๆ ด้วยเชื่อมั่นว่ามีสิ่งที่ตนเชื่อมั่นนับถือช่วยคุ้มครองอยู่

แม้จะยังไม่มีการศึกษาอย่างจริงจัง ในเรื่องระดับสุขภาพจิตของผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรม หรือผู้ที่อาศัยเรื่องความเชื่อมาเป็นพลังในการดำเนินชีวิต แต่การได้รับพลังทางบวกเป็นกำลังใจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเรื่องทางไสยศาสตร์อิงพุทธแบบต่างๆ ก็เป็นเงื่อนไขให้ผู้ที่เคยมีประสบการณ์กลับไปแสวงหากำลังใจจากไสยศาสตร์อิงพุทธเหล่านั้นซ้ำแล้วซ้ำอีก จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่มีอยู่จริงในวิถีชาวพุทธในประเทศไทยที่เราไม่อาจปฏิเสธได้

2. คุณค่าทางเศรษฐกิจ

“ไสยศาสตร์อิงพุทธ” เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และธุรกิจเครื่องรางของขลัง ซึ่งสามารถสร้างความมั่งคั่งให้นักธุรกิจ ช่วยหนุนเศรษฐกิจชาติให้พลิกฟื้น

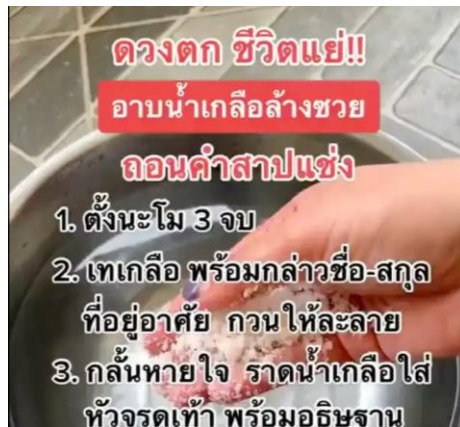
ตลาดความเชื่อ เติบโตขึ้นอย่างกลมกลืนท่ามกลางโลกของทุนนิยม ดังที่ปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน (2566) ได้อธิบายไว้ในหนังสือ “Capitalism Magic Thailand” ว่า หลังยุคสงครามเย็น เกิดปรากฏการณ์ไสยศาสตร์เบ่งบานในหลายประเทศ โดยใช้สื่อสมัยใหม่ในการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร เมื่อเศรษฐกิจเติบโต โอกาสทางธุรกิจของคนทั่วไปก็เติบโตตาม ในช่วงทศวรรษ 2520 ลัทธิบูชาความมั่งคั่งได้กลายเป็นเป้าหมายหลักในกระแสวัฒนธรรมประชานิยม (Pop Culture) ของไทย แต่ขณะเดียวกันความไม่มั่นใจ ความพลาดพลั้งในเป้าหมายสู่ความมั่งคั่งก็ย่อมมีขึ้น และเมื่อรู้สึกไม่มั่นคง รู้สึกผิดหวัง จึงต้องหาที่พึ่งพิง วงการวัตถุมงคลและพระเครื่องเฟื่องฟู เจริญงอกงามของเกจิอาจารย์ถูกสร้างขึ้นเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้ธุรกิจสายมูได้เข้ามาตอบสนองสถานะที่ผู้คนต้องการสิ่งพึ่งพิงทางใจ และสร้างความหวังว่าในอนาคตจะมั่งคั่งผ่านพิธีกรรมการปลุกเสกของขลัง หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เครื่องรางต่างๆ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในจิตใจ และสื่อมวลชนก็มีบทบาทในการขยายพื้นที่รวมทั้งทำการผลิตซ้ำความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุมงคลเหล่านั้น

ช่วงทศวรรษ 2520-2530 เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างก้าวกระโดด มีการทุ่มเทเงินและใช้เวลามากมายไปกับการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ พิธีกรรมมีความยิ่งใหญ่อลังการคู่ขนานไปกับเศรษฐกิจที่โตขึ้นอย่างรวดเร็ว การตลาดรูปแบบใหม่ ได้กลายเป็นแกนกลางของการผลิตพิธีกรรมและสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมทางศาสนาของไทย โดยมีพื้นฐานความเชื่อคือการบูชาความมั่งคั่งร่ำรวย สัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นพุทธได้ถูกนำไปเป็นส่วนประกอบของสินค้าเพื่อเชื่อมโยงกับความศักดิ์สิทธิ์ สร้างความเชื่อมั่นและได้รับความนิยมเสมอไม่ว่าเศรษฐกิจจะเฟื่องฟูหรือถดถอย ธุรกิจสายมูไม่เคยซบเซา ดังตัวเลขที่กระทรวงพาณิชย์เปิดเผยเมื่อเดือนมีนาคม ปี 2566 ที่ผ่านมา ระบุว่า ตั้งแต่ปี 2563 เข้าสู่ปี 2566 การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเสริมดวงเสริมโชคชะตา ได้รับความนิยมอย่างมาก ธุรกิจสายมูขึ้นแท่นธุรกิจดาวเด่นที่รายได้รวมปลายปี 2564 พุ่งขึ้นกว่า 113 เปอร์เซ็นต์ จากสถานการณ์ที่เศรษฐกิจมีความผันผวน และประสบกับปัจจัยที่ไม่อาจคาดการณ เช่น โรคอุบัติใหม่ โรคระบาด ปัญหาสิ่งแวดล้อม การเมือง สังคม ไป

จนถึงเทคโนโลยี ทำให้ภาคธุรกิจสบโอกาสนำความเชื่อเหล่านี้มาสร้างรายได้และผลกำไรมากขึ้น ไม่ว่าจะ
 ในภาคการท่องเที่ยว สินค้าและบริการ การนำศาสตร์แห่งความเชื่อมาวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดและ
 ประชาสัมพันธ์สินค้าหรือบริการ ทำให้เกิดธุรกิจกิจกรรมด้านความเชื่อเพื่อสนับสนุนการตลาดที่เพิ่มมา
 ขึ้น นอกจากนี้ยังมีการพยายามแทรกซึมความศักดิ์สิทธิ์ มนต์คาถาต่างๆ เข้าไปในชีวิตประจำวัน เช่น
 การผลิตสบู่ เครื่องสำอางที่อ้างเรื่องความศักดิ์สิทธิ์เป็นคุณสมบัติพิเศษที่เพิ่มมา

ที่มา : <https://www.lazada.co.th/>

ที่มา: <https://www.lemon8-app.com/>

ภาพตัวอย่างสินค้าสบู่และน้ำเกลือมนตร์ ที่ผู้มีความเชื่อสามารถซื้อไปใช้เอง เสมือนทำพิธีปัดรังควานด้วย
 ตัวเองได้โดยสะดวกทุกวัน

3. คุณค่าทางศาสนา

ปรากฏการณ์นิยมไสยศาสตร์ ในประเทศไทยหากจะมองในแง่บวก ก็จะพบว่าเป็นการสะท้อน
 สถานภาพของพระพุทธศาสนาแห่งยุคสมัยว่ามีความอ่อนแอลง พระสงฆ์ควรปรับตัวและพัฒนาวิธีการสอน
 ชาวพุทธให้เกิดปัญญา ซึ่งพระสงฆ์หรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับภารกิจส่งเสริมคุณค่าของพระพุทธศาสนา เพื่อ
 ความมั่นคงของศาสนา จะเกิดความตื่นรู้และปรับตัวดังนี้

3.1 การปรับตัวของพระสงฆ์

เมื่อเกิดปรากฏการณ์ หลงใหลคลั่งไคล้เครื่องรางของขลัง วัตถุมงคล ตลอดจนพิธีกรรมนอกคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น จตุคามรามเทพ ลูกเทพ การบวงสรวงพญานาค การบูชาราหูต่างๆ จนเกิดเป็นกระแสสังคมทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งในพิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น มักจะมีความเป็นพุทธเข้าไปผสมผสาน เช่นมีการนิมนต์พระสงฆ์ไปร่วมในขั้นตอนการทำบุญ การปลุกเสก การกล่าวคำโองการในพิธีกรรมมักมีบทสวดมนตร์แทรกอยู่ด้วยเพื่อให้เกิดความเข้มขลัง จะเห็นได้ว่า การประกอบสร้างความคิดลึกลับทำให้เกิดขึ้นกับวัตถุมงคลต่างๆ มักจะอาศัยสิ่งที่ชาวพุทธเทิดทูนไว้สูงสุด คือพระพุทธเจ้า มาเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม ถึงแม้ว่าการประกอบพิธีนั้นเป็นเรื่องที่ คำสอนในพระไตรปิฎกระบุไว้ว่าเป็นเดรัจฉานวิชา

เมื่อเกิดปรากฏการณ์มูเตลู มักจะเกิดกระแสสังคมที่วิพากษ์วิจารณ์ พระสงฆ์ส่วนหนึ่งจะเกิดการปรับตัวกับสถานการณ์ที่เกิดเป็นกระแสสังคมช่วงนั้น มีทั้งปรับเข้าหาและปรับตัวหนีห่างออกไป ซึ่งทิศทางการปรับตัวของพระสงฆ์จะเป็นหลักฐานให้ทราบสถานภาพของพระพุทธศาสนาในช่วงเวลานั้น เช่นเมื่อเกิดปรากฏการณ์บูชาพระราหู หลายวัดก็จะปั้นพระราหูไว้ให้คนมากราบไหว้บูชา ตลอดจนการทำพิธีปลุกเสกและให้บูชาเครื่องรางของขลังต่างๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ในเวลาเดียวกัน ก็มีพระสงฆ์อีกส่วนหนึ่งที่พยายามสอนให้ผู้ที่กำลังสงสัยได้เข้าใจว่า ปรากฏการณ์เสาะแสวงหาวัตถุมงคลหรือการประกอบพิธีกรรมนอกคำสอนต่างๆ นั้น เป็นไปเพราะอะไร ซึ่งพระสงฆ์ส่วนนี้ก็จะคิดค้นวิธีการที่จะทำให้ชาวพุทธที่มุ่งหาทางวิมูถได้เกิดความมั่นใจในหลักคำสอนที่อยู่ในร่องรอย รวมทั้งชาวพุทธที่ไม่เห็นด้วยกับเรื่องกระแสการคลั่งไคล้เครื่องรางของขลัง ได้เกิดความเชื่อมั่นในการนับถือศาสนาว่ายังมีหลักอันมั่นคงอยู่ เพราะยังมีพระสงฆ์ที่ยึดมั่นในหลักคำสอนตามพระไตรปิฎกไว้ให้นับถือและอุ่นใจว่า พระรัตนตรัยยังมั่นคงอยู่ให้อบอุ่นใจ

3.2 การประยุกต์ใช้หลักธรรม

ทุกครั้งที่เกิดปรากฏการณ์สังคมคลั่งไคล้ไสยศาสตร์แนวพุทธ จะเกิดกระแสสังคมสองทางเสมอ คือ ฝ่ายเห็นด้วยกับฝ่ายเห็นแย้ง จะเกิดพฤติกรรมสังคมที่เป็นความร่วมมือร่วมใจ ร่วมบริโภคนิยม และลงมือทำสิ่งต่างๆ ไปกับกระแสความหลงใหลนั้น ในขณะที่ฝ่ายเห็นแย้งก็จะสร้างกระแสคัดค้าน เช่น การถกเถียงผ่านบทความต่างๆ การเปิดเวทีวิชาการวิพากษ์ ทำให้เกิดการกระตุ้นความคิดในเรื่องความเชื่อ ความศรัทธา ปรากฏการณ์มูเตลูจึงเป็นการจุดประกายความคิด ให้เกิดการศึกษาวิเคราะห์เจาะลึกในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหากไม่เกิดกระแสสังคมเรื่องมูเตลู ประเด็นความเชื่อนั้นก็ไม่มีใครสนใจจะศึกษา หรือนำมาตีแผ่เพื่อเป็นบทเรียนแก่สังคม โดยเฉพาะผู้มีบทบาทในการสร้างปัญญาให้แก่ผู้คน คือ พระสงฆ์ ครูอาจารย์ นักวิชาการ ซึ่งมีหน้าที่สอนและชี้นำทิศทางการคิด ความเชื่อ หากไม่มีกระแสสังคมเรื่องความเชื่อทางไสยศาสตร์เนื้อหาสาระที่ใช้ในการให้ปัญญาแก่ผู้คนในสังคม ก็จะเป็นไปตามปกติ ไม่มีอะไรน่าสนใจ การเทศน์ การสอนก็เป็นเรื่องทั่วไปที่คนฟัง คนเรียนสนใจบ้าง ไม่ใส่ใจจะจดจำก็เป็นเรื่องปกติ เหมือนคนไปวัดฟังเทศน์ตามประเพณี แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ กระแสเครื่องรางของขลัง วัตถุมงคลต่างๆ หลักธรรมคำสอนหรือหัวข้อวิพากษ์เพื่อสอนสังคม จะถูกดึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้องขึ้นมาสอน ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่กำลังเป็นกระแส เป็นการเปิดประเด็นใหม่ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับยุคสมัย

ดังนั้นการเกิดปรากฏการณ์ที่เป็นเดรัจฉานวิชา ก็มีส่วนเป็นแรงเสียดทานให้เกิดการตระหนักในความหมายของพระธรรมคำสอน เป็นการกระตุ้นให้ชาวพุทธเรามองย้อนกลับไปว่าสิ่งใดกันแน่คือสิ่งที่ปัญหาที่เราควรแสวงหา ถู่ว่าเรื่องไสยศาสตร์แนวพุทธเพื่อเศรษฐกิจชาติ หากมองแง่ดีก็จะพบว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเหตุการณ์ที่เป็นบทเรียนของสังคม

3.3 เป็นการจุดประกายให้คนสนใจเรื่องหลักธรรมอันจริงแท้

โดยทั่วไปคนในสังคมสัมผัสกับศาสนาเพียงว่าเป็นส่วนหนึ่งของประเพณี วัฒนธรรม มีส่วนน้อยที่จะสนใจว่า พระธรรมคำสอน ได้สอนอะไรไว้บ้าง เมื่อเกิดกระแสสังคมเรื่องต่างๆ ที่เข้าข่ายไสยศาสตร์แนวพุทธนั้น จะจุดประกายความสนใจในสังคมด้วยอำนาจของกลยุทธการตลาด การค้า ที่ปลูกฝังความสนใจคนที่ไม่สนใจศาสนาแต่สนใจไสยศาสตร์ ทำให้คนเหล่านี้มีโอกาสได้เข้ามาพบพิธีกรรม หลักธรรม ที่ไสยศาสตร์นำไปใช้เป็นตัวบังหน้าในการนำเสนอเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ หากมีความสนใจและได้ศึกษาเข้าไปถึงแก่นธรรมก็จะได้พบความจริงของงามทางปัญญา แม้การเข้าหาพระสัทธรรมจะเดินผ่านเข้าหาทางประตูไสยศาสตร์ก็ตาม ซึ่งการดึงดูดความสนใจเรื่องใดก็ตาม มีอาชีพทางการขาย การตลาดจะทำให้ดีกว่าการใช้คุณธรรมคุณงามความดีพิสูจน์ความจริงให้สังคมได้ค้นพบ การดึงความสนใจผู้คนให้เข้าหาไสยศาสตร์แนวพุทธยังจะเกิดประโยชน์มากกว่า การดึงความสนใจไปหาสิ่งที่เป็นกิเลสตัณหาล้วนๆ เพราะไสยศาสตร์อิงพุทธยังมีเยื่อใยของความเป็นพุทธรวมอยู่ด้วย ซึ่งอยู่ในสถานภาพที่มีคุณค่าสูง มีบทบาทที่ได้รับการเชิดชูเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมและความเชื่อทางไสยศาสตร์ในบ้านเรา

ผลกระทบจาก มูเตลูซอฟต์แวร์แวร์ ที่มีต่อศาสนาพุทธในประเทศไทย

ในช่วงหนึ่งเมื่อไม่นานมานี้ มีการเรียกร้องให้บรรจุคำว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ โดยกลุ่มชาวพุทธแต่ละจังหวัดขึ้นป้ายเรียกร้องไว้ตามที่ต่างๆ โดยอ้างว่ากำลังมีการบุกรุกของศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์เข้าไปทุกหัวระแหง และเกิดผลกระทบในชุมชน นั่นคือวิธีการที่ชาวพุทธพยายามแสดงความรู้สึกรักษาปกป้องศาสนาของตนในห้วงเวลาที่รู้สึกถึงความมั่นคงของศาสนากำลังสั่นคลอน แต่ชาวพุทธกลับไม่รู้สึกรู้สียงถึงความคลอนแคลนของพระพุทธศาสนาโดยไสยศาสตร์รูปแบบต่างๆ ที่อิงแอบเข้ามาโดยใช้สัญลักษณ์ของความเป็นพุทธศาสนาเข้าไปเป็นส่วนประกอบ และดำเนินการในรูปธุรกิจในระดับชาติ มีมูลค่าที่สูง ใช้กลยุทธ์ทางการค้าหลายรูปแบบกระตุ้นความอยากบริโภค คนทั่วไปเข้าถึงได้ง่าย

กิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่กำหนดให้เป็น Soft Power ที่เป็นการปฏิบัติทางศาสนาถูกปะปนด้วยเรื่องไสยศาสตร์เพราะเรียกร้องลูกค้าได้มากกว่า เมื่อคนปฏิบัติพิธีกรรมทางพุทธศาสนาโดยคิดแบบไสยศาสตร์ เป็นการปฏิบัติเพื่อผลเฉพาะหน้า เช่น การบนบานขอโชคลาภ คนจำนวนมากแขวนพระ เพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง ให้พระคุ้มครองรักษา โดยอาจจะไม่เคยคิดถึงพระธรรมหรือการรักษาศีลเลย เมื่อไม่ได้ดังหวังพบปัญหาในชีวิตคนเช่นนี้ย่อมสงสัยในความศักดิ์สิทธิ์ที่อ้างอิงเชื่อมโยงกับพุทธศาสนา เมื่อผิดหวังจึงละทิ้งเครื่องรางของขลังหรือพิธีกรรมไสยศาสตร์แล้วหันไปสนใจศาสนาอื่น ด้วยเชื่อว่าศาสนาพุทธไม่ได้ช่วยให้ชีวิตดีขึ้น ทั้งที่ศาสนาพุทธที่เขาเคยสัมผัสนั้น เป็นไสยศาสตร์ที่เอาพุทธศาสนามาบังหน้าเท่านั้น ไม่ใช่คำสอนของพุทธศาสนาอย่างจริงแท้

ทุกศาสนามีปัญหาความสับสนระหว่าง ศาสนากับไสยศาสตร์ เพราะศาสนิกจำนวนหนึ่ง ยังคงยึดติดกับความเชื่อที่ผสมผสานกับศาสนา ส่วนใหญ่เป็นความเชื่อท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องผีเรื่องความศักดิ์สิทธิ์นอกคำสอนของศาสนา ซึ่งหากความเชื่อในศาสนาไม่แข็งแกร่งพอ ศาสนิกย่อมเต็มไปด้วยความโลภ และความเห็นแก่ตัว วิธีคิดจึงยังคงเป็นไปเพื่อประโยชน์เฉพาะหน้าของตนมากกว่าที่จะคิดถึงคุณค่า ความดีงามหรือความหลุดพ้น และหากมีการทุ่มทุนเพื่อธุรกิจสายมู และมีพระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการในมูเตลูซอฟต์แวร์แวร์เพื่อหวังพลิกฟื้นเศรษฐกิจชาติให้ดีขึ้นนั้น ถือว่าเป็นการรุกคืบพื้นที่ความบริสุทธิ์ของศาสนาพุทธให้เหลือน้อยลง หากไม่คิดหาวิธีรับมือผลกระทบจากการพยายามฟื้นฟูเศรษฐกิจโดยใช้ไสยศาสตร์ที่อ้างพุทธศาสนา สัจธรรมอันสูงค่าของคำสอนของพระพุทธเจ้าจะถูกแทนที่ด้วยความเชื่อไสยศาสตร์ ควรมีการกำหนด

ท่าทีต่อการใช้ไสยศาสตร์อิงพุทธเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจควรเป็นอย่างไร ควรมีการศึกษาผลกระทบของปรากฏการณ์ “มูเตลู” ที่เกิดขึ้นกับสังคมทั้งแง่บวกและแง่ลบ สังคมไทยควรตระหนักเรื่องนี้หากยังต้องการให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ในชาติเหมือนที่เคยเป็นมา

บทสรุป

คนในประเทศไทย ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธแบบพุทธ พราหมณ์ ผี จึงพบว่าความเชื่อทางไสยศาสตร์แนวพุทธเกิดเป็นกระแสสังคมเป็นระยะ ได้รับความสนใจ เกิดการแสวงหา การบริโภคสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อทางไสยศาสตร์ ทั้งพิธีกรรม วัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง จนเกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สูงเกิดคาด ซึ่งเป็นผลมาจากความไม่มั่นคงทางสังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้ผู้คนในสังคมต้องแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ ยิ่งไสยศาสตร์แนวพุทธมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง ก็ยิ่งทำให้มีคนสนใจเข้ามาทำการตลาดการค้าที่เกี่ยวกับเรื่องนี้มากขึ้น นอกจากนี้การตลาดของไสยศาสตร์แนวพุทธยังได้รับความสนใจจากคนต่างชาติมาก โดยเฉพาะชาวจีน ซึ่งมีอยู่ทั่วโลกและมีพื้นฐานความเชื่อในศาสนาพุทธที่ใกล้เคียงกับคนไทย

ไสยศาสตร์อิงพุทธ มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีการสำรวจพบว่าในภาพรวมมีมูลค่าสูงเป็นหมื่นล้านบาท และยังคงพัฒนาการตลาด การค้าต่อไปได้อย่างไร้ขีดจำกัด ส่วนคุณค่าของไสยศาสตร์อิงพุทธ ก็ได้แก่ การเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่งคั่ง เมื่ออยู่ท่ามกลางความไม่มั่นคง ช่วยหนุนเศรษฐกิจชาติให้พลิกฟื้นด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และธุรกิจเครื่องรางของขลัง นอกจากนี้ ไสยศาสตร์แนวพุทธยังสามารถสร้างความมั่นคงทางใจให้ผู้ที่ต้องการที่พึ่ง ต้องการที่ยึดเหนี่ยว จนคนส่วนหนึ่งแสวงหาโอกาสเข้าเป็นผู้ร่วมกิจกรรม พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดเป็นกระแสสังคมในเรื่องไสยศาสตร์แนวพุทธแบบต่างๆ นี้ สะท้อนสถานภาพของพระพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบัน ว่าเป็นอย่างไร กระตุ้นให้เกิดการปรับตัวในวิธีสอน ทั้งการปรับตัวของพระสงฆ์และการประยุกต์ใช้หลักธรรมให้เข้ากับความต้องการของผู้คนร่วมสมัย เมื่อคนที่ไหลตามกระแสเข้าสู่วังวนของไสยศาสตร์แนวพุทธ หากเกิดความสนใจศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์นั้น ก็ถือว่าเป็นการจุดประกายให้คนสนใจเรื่องหลักธรรม

ดังนั้นการใช้ไสยศาสตร์อิงพุทธมาเป็นพลังในการผลักดันฐานะทางเศรษฐกิจของชาติ โดยผ่านกลยุทธ Soft Power วัฒนธรรม ที่เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล จึงเป็นเรื่องที่น่าจะเกิดผลดีในแง่เศรษฐกิจ เพราะเมื่อพิจารณาถึงมูลค่าและคุณค่าของ เรื่อง “มูเตลู” หรือไสยศาสตร์อิงพุทธนั้น ถือว่าประเทศไทยมีทรัพยากรและมีความพร้อมที่จะผลักดันให้เกิดประโยชน์ และมีโอกาสเติบโตอย่างไร้ขีดจำกัด ตราบดีที่มนุษย์ยังต้องการความมั่นคงทางจิตใจ ในยุคที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคทุนนิยมเสรี และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งทำให้มนุษย์มีความห่างเหินกันมากยิ่งขึ้น สิ่งยึดเหนี่ยวทางใจที่เป็นวัตถุทางความเชื่อจึงมีพลังต่อสังคมมากกว่าหลักธรรมของทุกศาสนา

แต่อย่างไรก็ดี การนำความเชื่อทางไสยศาสตร์อิงพุทธมาช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจ หากไม่ระวังจะส่งผลต่อความมั่นคงของศาสนาพุทธ จึงควรกำหนดท่าทีต่อการใช้งานไสยศาสตร์และความเชื่อ ไม่ให้แทรกซึมปะปนไปจนเป็นเนื้อเดียวกับพระพุทธศาสนาโดยภาพรวม การเสริมสร้างความเข้มแข็งของพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์ควรได้รับการสนับสนุนคู่ขนานไปกับมูเตลูซอฟต์แวร์ด้วย

แหล่งอ้างอิง

- จักรพันธ์ แสงทอง. (2021). วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทย ตามทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. 9(4), 1752-1764
- ผู้จัดการออนไลน์. (27 ม.ค. 2566). ธุรกิจ 'มูเกตติ้ง' สร้างรายได้มหาศาล 'ศรัทธา.online' ดึงต่างชาติไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในไทย! <https://mgronline.com/specialscoop/detail/9660000008310>
- ผู้จัดการออนไลน์. (22 ธ.ค. 2566). ฟันธงปี 67 ตลาดพระเฟื่อง! 'เศรษฐีจีน' เล็งพระเก๋าราคาสุง จับตา 'จุดความฯ' รีเทิร์น?. <https://mgronline.com/specialscoop/detail/9660000114507>
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2538). ศาสนาและไสยศาสตร์. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ ๒๐. <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=20&chap=1&page=t20-1-infodetail02.html>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลัญจกร นิลกาญจน์. (2561). วัฒนธรรมความเชื่อกับการจัดการของชุมชน. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 10(2), 11-20.
- ศิริวรรณ สิทธิกา. (16 ส.ค. 2566). จักรวาลสายมู การตลาดที่ขับเคลื่อนด้วยความเชื่อ กับวัตถุที่ถูกทำให้ศักดิ์สิทธิ์. ไทยรัฐออนไลน์. <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/103603>
- สุทธิพจน์ แผ่รุ่งเรือง. (2565). *วัตถุทางความเชื่อภายใต้อุดมคติของมนุษย์* [วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต]. สาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/4612/1/640120005.pdf>
- สุมาลัย กาลวิบูลย์ (2560). *พุทธศาสนาและความเชื่อในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- อริบ จันทรสุริย์. (2021). มูเตลู: ความเชื่อกับการท่องเที่ยว. *วารสารที่ทัศนวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 20(1), 220-240.
- Peter A. Jackson/วิราวรรณ นฤปิติ (ผู้แปล). (2566). *Capitalism Magic Thailand* (เทวา มนตรา คาถา เภจิ: ไสยศาสตร์สมัยใหม่กับทุน (ไทย) นิยม). กรุงเทพฯ: มติชน.